

МИКОЛА ДЕНИСЮК – ВИДАВЕЦЬ УКРАЇНСЬКОГО ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКОГО ЖУРНАЛУ «ОВИД» (ЧИКАГО, США)

Із здобуттям Україною незалежності помітно зріс інтерес широкого кола істориків до української національної спадщини у діаспорі. В умовах творення незалежної України виникла потреба у поверненні із забуття сотень і тисяч історичних фактів, подій, а також імен видатних осіб, які утверджували українську культуру, науку, мистецтво поза межами батьківщини.

Після II Світової війни до США переселилася найбільш свідомо частина українських біженців. Ці патріотично налаштовані емігранти відновлювали тут свої громадсько-політичні організації, які вони створили ще в Європі, перебуваючи в таборах для переміщених осіб. Серед таких політичних організацій слід назвати Союз Українських Політичних В'язнів, Союз Гетьманців, Союз Українських Ветеранів – всі вони були створені в Західній Німеччині в кінці 40-х років XX століття і мали свої друковані органи. Наприклад, органом Союзу Визволення України була газета «Місія України», Організація Державного Відродження України мала свій друкований орган – газету «Самостійна Україна» та інші. Українські періодичні видання в США, як у демократичній країні, пропагували різні партійні погляди: від монархічних («Булава») – до комуністичних («Українські Вісті»)¹.

Поряд із громадсько-політичними часописами з'явилися також літературні видання: «Арка», «Орлик», «МУР», «Хорс», «Вежі», які виходили ще в окупаційних зонах на території Німеччини та Австрії. У Сполучених Штатах Америки після еміграції українців за океан почало виходити чимало літературних видань, таких як «Овид», «Київ», «Нові дні», «Північне сяйво». Українські літературні видання мали за мету репрезентувати українську літературу на еміграції та сприяти її розвитку поза межами України де як вважали українські емігранти, література не могла повноцінно розвиватися.

Літератори ставили перед сучасною українською еміграційною літературою й мистецтвом особливі завдання. Вони вважали, що на той час українську літературу можуть гідно репрезентувати українські письменники й митці на вигнанні: «Тільки ця література і мистецтво можуть і мають право називатися українськими, тільки ця література і мистецтво можуть і мають право репрезентувати літературу і мистецтво українського народу, який не може свobodно діяти і виявляти творчі сили свого духа. Література й мистецтво, що творяться на рідних землях, служать, на жаль, інтересам Москви і московської большевицької партії, які послідовно діють на знищення українського народу. Тому цю літературу важко вважати літературою, а ще важче вважати українською літературою. Отже, заступати українську літературу й мистецтво перед усім українським народом і перед цілим світом покликана силою обставин література й мистецтво української еміграції в усьому світі».²

Яскравим доказом того, що українські літератори виконували завдання, які постали перед ними на еміграції, може послужити тематика їх творчості. Українські поети та письменники у своїх творах висвітлювали такі події та проблеми, про які в Україні писати було суворо заборонено. Тому вивчення творчості українських письменників у США є важливим завданням науковців в незалежній Україні.

У США виходила різна за жанрами література українською мовою – художня, наукова, публіцистична, інформаційно-довідкова. Між 1950 і 1960 рр. до половини від загальної кількості українських видань поза межами України вийшло у Сполучених Штатах Америки³.

Прикладом самовідданої праці у галузі видавничої справи може послужити діяльність відомого видавця журналу науки і мистецтва «Овид» Миколи Денисюка. Володіючи економічною та юридичною освітою, будучи палким патріотом України, М. Денисюк усе своє життя присвятив видавництву українських творів та періодичних видань.

Микола Денисюк народився 23 грудня 1915 р. у с. Гвіздка у Коломийському повіті. Освіту здобував у середній та вищій Торгівельній Школах у м. Львові та Ярославській Українській Гімназії у м. Перемишлі. Продовжив своє навчання М. Денисюк на юридичному факультеті Інсбрукського університету, який закінчив у 1948 р. Володіючи економічною освітою, він працює у різних фінансових установах Західної України. З 1936 по 1939 роки працював в головному управлінні «Маслосоюзу». Напередодні Другої світової війни М. Денисюк працював в Українбанку у рідній Гвізді. Його успішна діяльність у цій установі була високо оцінена керівництвом банку. Ревізійний Союз Українських Кооператив за хорошу працю нагородив перспективного працівника золотою медаллю. У той час цей молодий і талановитий фінансист увійшов до складу дирекції Українбанку в м. Гвіздка. Однак через політичні умови, що склалися у 1939 р. на території Західної України, М. Денисюк вирішує покинути батьківщину та обрати нелегке життя на еміграції⁴.

Дружина М. Денисюка, Любомира-Ольга Денисюк-Палій, про обставини еміграції чоловіка писала у своїх спогадах: «Залишивши рідні землі, окружною дорогою через Варшаву Микола Денисюк приїхав 29 листопада 1939 року до Кракова. Того ж дня, ідучи краківськими вулицями, зустрів свого професора д-ра Євгена Юліяна Пеленського, який по сердечному привітанням проінформував його, що він одержав доручення від проф. Володимира Кубійовича зорганізувати українське видавництво в Кракові»⁵.

Є. Пеленський, окреслив непросту ситуацію, в якій передбачалося вести організацію українського видавництва. Основною проблемою була відсутність коштів. М. Денисюк погодився на пропозицію колишнього свого наставника прилучитися до організації цієї справи, хоч і без зарплатні. Енергійний та сповнений ентузіазму, Денисюк вирушив знову на рідні землі. Він відвідав такі містечка, як Дукля, Сянкі, Команча на Лемківщині, де завдяки своїм організаторським здібностям та вмילו проведеній роз'яснювальній роботі заручився підтримкою та фінансовою допомогою у свідомих українців. М. Денисюк цю місію вважав своєю «першою зустріччю з українським читачем, яка пройшла з великим моральним та матеріальним успіхом»⁶. Саме тоді він пройнявся вірою в українського читача і у майбутнє української книги. Саме цей успішний початок вирішив майбутню професію цього відомого на еміграції видавця.

До Кракова М. Денисюк повернувся із сумою 11 500 злотих, істотною фінансовою підтримкою для організації видавництва. Це стало приємною несподіванкою для Є. Ю. Пеленського та В. Кубійовича. Згодом було скликано перші Загальні Збори Українського Видавництва, на яких було обрано керівників цієї установи. Директором було обрано Є. Ю. Пеленського, а його заступниками стали Д. Чайковський та М. Денисюк⁷.

М. Денисюку, який зарекомендував себе здібним працівником у фінансовій сфері, було доручено управління економічним («торговельним») відділом Українського Видавництва. Сам М. Денисюк згадує про роботу у видавництві: «Я мав милу нагоду працювати спільно з видатними українськими видавцями, д-ром Ігорем Федевом і Іваном Тиктором та колишніми співробітниками тикторівського концерну Петром Постолюком, Львом Чубатим, від яких я зачерпнув багато професійного досвіду. Це й уможливило мені на протязі 35 років у різних місцевостях (Краків, Львів, Інсбрук, Буенос-Айрес і Чикаго) вести безперервну видавничу працю»⁸. Так в Українському Видавництві в Кракові М. Денисюк розпочав свою діяльність у видавничій справі.

В Українському Видавництві в Кракові М. Денисюк працював до липня 1941 р. У 1941 – 1944 рр. він разом із Остапом Олесницьким керував українською книгарнею «Овид» у м. Львові. Через наближення до Львова воєнних дій, М. Денисюк виїхав у Австрію. Тут, у м. Інсбрук, 9 лютого 1945 року заснував українську книгарню «Роксоляна»⁹. У 1946 р. місцевий уряд Тироля дав дозвіл М. Денисюку на ведення видавничої справи. У той же час він був прийнятий до професійного Союзу австрійських видавців і книгарів з центром у Відні.

Існування української книгарні у Інсбруці привернуло увагу і місцевих жителів. Зокрема часопис «Тіролер Тагесцайтунг» від 14 лютого 1946 р. містив статтю про книгарню «Роксоляна». У статті відзначалася наявність у книгарні великої кількості книг українською мовою, серед яких твори світової класики, наукової, релігійної, белетристичної літератури та нових видань українських літераторів. До позитиву книгарні було віднесено відсутність пропагандистської літератури¹⁰. На думку М. Денисюка, ця обставина допомогла здобути численних прихильників в середовищі українців, що перебували у таборах для переміщених осіб на цій території. Про цей період своєї діяльності М. Денисюк згадував: «...опинився я зі своєю книгарнею «Роксоляна» у Інсбруці, столиці Тиролю... З закінченням воєнних дій перейшли через неї тисячі українців з різних областей України, а між новим біженцями з'явилися також українські письменники і журналісти. Перші з цих були М. Цуканова, М. Стахів, Ю. Тис, Р. Голяян, Є. і К. Яворівські, Р. Єндик, Й. Гірняк, Б. Галиняк, Б. Романенчук, Р. Ільницький, Ю. Дивнич, М. Левицький, В. Кубійович, З. Пеленський, після них І. Кедрин-Рудницький і М. Мох, ...Л. Мосендз, Ю. Клен.»¹¹

Під впливом масової еміграції з країн Європи, М. Денисюк теж переїжджає за океан – в Аргентину, де в Буенос-Айресі відкриває свою книгарню «Роксоляна» і видавництво під власним ім'ям «Видавництво Миколи Денисюка». З 1949 р. М. Денисюк почав видавництво журналу «Овид»¹² Про непрості умови діяльності в Аргентині М. Денисюк писав: «Умови для видавничої праці були важкі, праця була тверда, треба було змагатися за кожну точку...ця праця була для мене змістом життя і дала мені дуже багато морального вдоволення та згуртувала навколо видавництва поважне коло співробітників та – рівночасно в них – мені особистих приятелів.»¹³

Після семи з половиною років проживання і ведення активної видавничої діяльності в Аргентині М. Денисюк вирішує покинути цю країну і переїхати до США. Серед численних передплатників журналу «Овид» було багато тих, які проживали у Сполучених Штатах. Отже, М. Денисюк мав на меті відновити свою видавничу діяльність на території цієї країни. Зупинитися він вирішив у м. Чикаго з огляду на його зручне географічне місце розташування.¹⁴

Відкриття Видавництва М. Денисюка відбулося 2 листопада 1965 року. При посвяченні приміщення видавництва М. Денисюк передав видавництво і журнал «Овид» під покров Зарваницької Божої Матері. На відкритті приміщення видавництва його власник виголосив промову, в якій проаналізував стан української видавничої справи, накреслив напрями своєї майбутньої діяльності. Незабаром М. Денисюк зумів об'єднати навколо свого видавництва місцевих українських літераторів та митців. 7 квітня 1957 р. за ініціативою М. Денисюка було організовано Українське Мистецьке Товариство, яке очолив Т. Лапичак.¹⁵

Перший примірник «Овида» в США вийшов уже в січні 1957 р. «Овид» залишився місячником, літературно-мистецьким журналом з громадсько-політичною проблематикою. Видавництво з 1959 р. розпочало також видання українських книг. Першою книгою, що вийшла у видавництві Денисюка, була збірка нарисів Л. Храпливої «У темряві», потім були видані роман З. Дончука «Прірва», повісті Г. Лагодинської «До сонця – до волі», збірку дитячих оповідань С. Парфанович «Вірний приятель» та інші. До століття з дня народження Т.Г. Шевченка видавництво Денисюка видало 14-томне видання творів Кобзаря.¹⁶

Ю. Тис, відомий літератор, що часто друкував свої твори на сторінках «Овида», відзначав високі організаторські та комерційні здібності М. Денисюка. Письменник також зазначав, що специфіка роботи видавця сприяла залученню до співпраці з ним великої кількості українських літераторів. Ю. Тис зазначав: «За 25 років появи «Овида» з'явилось на шпальтах журналу понад 300 праць-творів наших письменників, мистців, науковців і суспільних діячів. Для майбутнього історика нашої культури в діаспорі «Овид» стає тим самим одним із важливих показників нашої духовної динаміки, а тим самим і матеріалом для дослідів української культури на чужині.»¹⁷

Микола Денисюк помер 27 липня 1976 року в м. Чикаго у віці 60 років. Після похоронної панахиди його було поховано в м. Торонто у Канаді. Пізніше, з огляду на те, що М. Денисюк жив і працював у США, його дружина Л. О. Денисюк-Палій перепоховала тіло у м. Боунд-Брук штат Нью-Джерсі у США¹⁸.

Діяльність Миколи Денисюка у галузі видавництва протягом тридцяти п'яти років – це величезний внесок у розвиток української літератури та книгодрукування за кордоном.

ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Тарнавський О. Брат – братові: Книга про ЗУАДК. – Філадельфія, 1971. – 263 с; 2. Українська література на еміграції. – Ukrainian National Museum in Chicago. – Vox 29 (6). – Folder 1; 3. Рідна традиція в новому світі // Свобода. – Джерсі-Сіті – Нью-Йорк. – 1951. – № 107. – 9 травня; 4. Правда і щирість // Овид. – Чикаго, 1963. – № 4 (127). – С. 24; 5. Спогади Любомири Ольги Денисюк Палій / Особистий архів автора. – С. 2; 6. Там само. – С. 4; 7. Денисюк М. 1939 – 1959 // Овид. – Чикаго, 1959. – № 1. – С. 106; 8. Денисюк М. Від видавництва. Українці в Генеральній Губернії 1939 – 1941 / В. Кубійович. – Чикаго: вид. Миколи Денисюка, 1975. – С. 8; 9. Архів, рукописи творів та статей, кореспонденція М. Денисюка, примірники журналу «Овид». – IHRC. – Denysiuk. – Vox 1 – 5; 10. Спогади Любомири Ольги Денисюк Палій / Особистий архів автора. – С. 9; 11. Денисюк М. Пам'яті Юрія Клена // Овид. – Буенос-Айрес. – 1949. – № 4. – С. 10 – 11; 12. Денисюк М. В дальшу мандрівку по чужині // Овид. – Буенос-Айрес. – 1955. – № 12. – С. 12; 13. Там само. – С. 7; 14. Спогади Любомири Ольги Денисюк Палій / Особистий архів автора. – С. 11; 15. Денисюк М. В дальшу мандрівку по чужині // Овид. – Буенос-Айрес. – 1955. – № 12. – С. 15; 16. Парфанович. С. Автор і видавець // Овид. – Чикаго, 1966. – № 3 (138). – С. 3-13; 17. Тис Ю. Двадцятип'ятиліття журналу «Овид» // Овид. – Чикаго. – 1975. – Ч. 1 (172). – С. 5 – 8; 18. Микола Денисюк // Овид. – Чикаго, 1975. – № 7 (196). – С. 1 – 4.